

РАЗДЕЛ 3
ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА
И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КУЛЬТУР

SECTION 3
THE WORLD LANGUAGE PICTURE
AND CULTURE INTERACTION

БЕЛАРУСКІЯ І АНГЛІЙСКІЯ НЕКАДЫФІКАВАНЫЯ
АД'ЕКТЫЎНЫЯ КАМПАЗІТЫ З УСТОЙЛІВЫМІ
КАМΠΑНЕНТАМІ

BELARUSIAN AND ENGLISH NON-CODIFIED COMPOUND
ADJECTIVES WITH STABLE COMPONENTS

Т.А. Астапчык

T.A. Astapchyk

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка
Мінск, Беларусь

Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank
Minsk, Belarus

e-mail: tatjana-vyskvarko@rambler.ru

У артыкуле разглядаюцца беларускія і англійскія некадыфікаваныя ад'ектыўныя кампазіты з устойлівымі кампанентамі. Канстатуецца, што англійскія некадыфікаваныя ад'ектыўныя кампазіты з устойлівымі кампанентамі адметныя большай (у параўнанні з беларускімі) разнастайнасцю мадэлей утварэння, варыянтаў спалучальнасці кампанентаў і колькасцю апошніх, што абумоўлена выразнымі тэндэнцыямі да аналітызму ў англійскай моўнай сістэме.

Ключавыя словы: некадыфікаваныя ад'ектыўныя кампазіты; дэрывацыя; устойлівыя кампаненты; аналітызм.

The article considers Belarusian and English non-codified compound adjectives with stable components. It is stated that English non-codified compound adjectives with stable components are characterized by a greater (compared to Belarusian) variety of formation models, variants of combination of components and the number of the latter, due to clear tendencies to analyticism in the English language system.

Keywords: non-codified compound adjectives; derivation; stable components; analyticism.

Выяўленне агульнага і спецыфічнага ў сістэме індывідуальна-аўтарскага словаўтварэння разнаструктурных моўных сістэм мае важнае значэнне як для дэрываталогіі ўвогуле, так і для метадыкі выкладання

замежнай мовы. Дэрывацыйная структура з'яўляецца найбольш даследаваным аспектам складаных ад'ектываў у беларусістыцы і англістыцы, аднак супастаўляльны разгляд дазваляе выявіць і абгрунтаваць уплыў тэндэнцый да аналітызму ці сінтэтызму на структурныя асаблівасці некадыфікаваных ад'ектыўных кампазітаў (далей НАК).

Матэрыялам для даследавання паслужылі 1561 беларускі і 1369 англійскіх НАК, сабраных метадам скразной выбаркі з раўназначных па аб'ёме мастацкіх праявічых тэкстаў 20–30-х гадоў XX стагоддзя 17 беларускіх (Міхась Зарэцкі, Мікола Нікановіч, Змітрок Бядуля, Якуб Колас, Максім Гарэцкі, Ян Скрыган, Эдуард Самуйлёнак і інш.) і 15 англійскіх (Дэвід Герберт Лоўрэнс, Вірджынія Вульф, Джон Галсуорсі, Рычард Олдынган, Гільберт Кіт Чэстэртан, Герберт Уэлс, Уільям Сомерсет Моэм і інш.) пісьменнікаў.

Мадэлі ўтварэння НАК адметныя разнастайнасцю, арыгінальнасцю і пацвярджаюць магчымасць размежавання пытанняў індывідуальна-аўтарскага словаскладання і дэрывацыйных асаблівасцей кадыфікаваных пластоў лексікі [1, с. 351]. Беларускія і англійскія НАК утвараюцца спосабам чыстага складання і складана-суфіксальным спосабам. Для беларускіх НАК характэрны і складана-нульсуфіксальны спосаб: *шырокахалявыя боты, залачонавалосыя дзяўчаты, зялёнавалосая галава хвой*. Аднак сярод складаных ад'ектываў сустракаюцца словы з адносна ўстойлівымі кампанентамі, у выніку чаго ўтварэнне такіх НАК адметнае ў пэўнай ступені шаблоннасцю, фармалізмам. Вылучаныя кампаненты не валодаюць у поўнай меры семантычнай паўнаўтаснасцю, што дазваляе дапусціць магчымасць імгненнага ўтварэння вялікай колькасці патэнцыяльных кампазітаў на ўзор наступных:

– НАК з канцавым кампанентам **-падобны** (3 адзінкі): *багінепадобныя балерыны, музападобныя балерыны, трунападобныя пакой*;

– НАК з пачатковым кампанентам **напаў-** (2 адзінкі): *напаўантымістычныя надзеі, напаўнепрытомныя вочы*.

Англійскія НАК з адносна ўстойлівымі кампанентамі характарызуюцца значна большай разнастайнасцю:

– НАК з пачатковым кампанентам **half-** 'напаў-' (53 адзінкі): *half-abstracted fashion, half-arrogant confidence, half-bitter mockery, half-contemptuous sufferance, half-lidden eyes, half-shaved faces, half-wit way*;

– НАК з канцавым кампанентам **-looking** 'які выглядае, мае выгляд' (46 адзінак): *dirty-looking sea, dashed-looking sunshade, downward-looking face, impudent-looking waiter, pert-looking young woman, supercilious-looking children, warm-looking fingers, yellow-looking children*;

– НАК з канцавым кампанентам **-coloured** 'які мае пэўны колер' (22 адзінкі): *flamingo-coloured curls of clouds, fresh-coloured face*,

harsh-coloured autumn flowers, lawn-coloured frock, lion-coloured dust, plum-coloured velvet, viking-coloured eyes;

– НАК з канцавым кампанентам **-seeming** ‘які здаецца’ (8 адзінак): *benevolent-seeming smile, fatal-seeming mountain-slopes, frail-seeming hands, military-seeming coat, naked-seeming towers;*

– НАК з канцавым кампанентам **-clad (-clothed)** ‘які апрануты’ (7 адзінак): *black-clad wife, black-clad bourgeoisie, dark-clad people, green-clad figure, neat-clothed plumber’s assistant, tree-clad hills;*

– НАК з канцавым кампанентам **-smelling** ‘які мае пах’ (5 адзінак): *earthy-smelling clothing, meat-smelling room, petrol-smelling Chererio, queer-smelling handkerchief;*

– НАК з канцавым кампанентам **-like** ‘падобны (да)’ (6 адзінак): *clipped-like way, queerest-like sound, queer-like shape, shy-like smile, vision-like appearance;*

– НАК з канцавым кампанентам **-pigmented** ‘пігментаваны’ (2 адзінкі): *blue-pigmented lips, purplish-pigmented lips.*

Пачатковы кампанент *half-* ‘напаў-’ можа адлюстроўваць ступень валодання пэўнымі навыкамі (*half-articulate animals*), характарызаваць фізічны стан чалавека ці канстытуенты псіхалагічнага свету чалавека (*half-arrogant confidence, half-contemptuous sufferance*). Такія НАК пашыраны ў мастацкім дыскурсе і валодаюць багатым стылістычным патэнцыялам. НАК з канцавымі кампанентамі *-looking, -seeming, -like* адлюстроўваюць асцярожнасць у меркаваннях, характэрную для англасаксонскай моўнай культуры [2]. Фарміруючы кампазіты такога кшталту, пісьменнік падкрэслівае выключную суб’ектыўнасць успрымання пастаяннай ці часовай прыметы, якая ўключае ў сябе толькі асабістую думку, асцярожную ацэнку. НАК з канцавымі кампанентамі *-coloured, -clad (-clothed), -pigmented, -smelling* – сведчанне яскравай тэндэнцыі англійскай мовы да кампрэсіі, эканоміі моўных сродкаў. Групоўкі НАК з аднолькавым другім кампанентам і стабільнымі, прадказальнымі адносінамі паміж кампанентамі ўяўляюць сабой семантычныя “сем’і кампазітаў” [3, с. 75].

Такім чынам, у беларускіх і англійскіх мастацкіх тэкстах сустракаюцца НАК з устойлівымі кампанентамі *напаў-, -падобны; half-, -looking, -seeming, -clothed (-clad), -coloured, -pigmented, -smelling, -like*, адметнымі пэўнай семантычнай непаўнавартаснасцю. Англійскія НАК характарызуюцца большай (у параўнанні з беларускімі) разнастайнасцю мадэлей утварэння, варыянтаў спалучальнасці кампанентаў і колькасцю апошніх, што абумоўлена выразнымі тэндэнцыямі да аналітызму ў англійскай моўнай сістэме.

БІБЛІОГРАФІЧНІ СПАСЫЛКІ

1. Ефимов А.И. Язык сатиры Салтыкова-Щедрина. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1953.
2. Hickey R. Tracking lexical change in present-day English // Corpus linguistics by the lute: a festschrift for Geoffrey Leech. Frankfurt am Main, 2003.
3. Conti S. Compound adjectives in English: a descriptive approach to their morphological and functions : doctoral thesis in Linguistics. Piza, 2007.

VERBALISIERUNG DES KÜNSTLERISCHEN KONZEPTS «BERGE / MONTI / ГОРИ» IM RAHMEN DER DEUTSCHEN, ITALIENISCHEN UND UKRAINISCHEN SPRACHWELT

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО КОНЦЕПТА «BERGE / MONTI / ГОРИ» В РАМКАХ НЕМЕЦКОГО, ИТАЛЬЯНСКОГО И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ

Л.В. Гуся

L.V. Guslya

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківськ, Україна

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

e-mail: liudmila.huslia@gmail.com

Der Artikel analysiert das Konzept von *Berge /Monti / Gori* anhand der Materialien italienischer, deutscher und ukrainischer Texte, um die inneren Zustände des Menschen aufzudecken, emotionale, bewertende und expressive Gefühle zu übertragen und philosophische Ideen in der nationalspezifischen Weltanschauung zu reproduzieren.

Das Konzept *Berge /Monti / Gori* wird als psycho-mentales Merkmal der deutschen, italienischen und ukrainischen Bevölkerung verstanden, das sich in den Köpfen der Menschen widerspiegelt und auf einer unbewussten Ebene aufgenommen wird.

Schlüsselwörter: künstlerisches Konzept; sprachliche kognitive Prinzipien; psycho-mentale Faktoren; die künstlerische Welt des Schriftstellers.

The article analyzes the concept of *Berge / Monti / Gori* using the materials of Italian, German and Ukrainian texts in order to uncover the inner states of the human being, to transmit emotional, evaluative and expressive feelings and to reproduce philosophical ideas in the nationally specific worldview.

The concept *Berge / Monti / Gori* is understood as a psycho-mental characteristic of the German, Italian and Ukrainian population, which is reflected in the minds of the people and is perceived on an unconscious level.

Keywords: artistic concept; linguistic cognitive principles; psycho-mental factors; the artistic world of the writer.